

MEĐUNARODNA POSMATRAČKA MISIJA

Referendum o državno-pravnom statusu Republike Crne Gore (Srbija i Crna Gora) 21. maj 2006godine

IZJAVA O PRELIMINARNIM SAZNANJIMA I ZAKLJUČCIMA

Podgorica, 22. maja 2006godine – Nakon dobijenog poziva za posmatranje referenduma 21. maja 2006godine, Kancelarija OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava (OEBS/ODIHR) uspostavila je Referendumsku posmatračku misiju (ROM) u Republici Crnoj Gori (Srbija i Crna Gora) 28. marta 2006.godine. OEBS/ODIHR udružio je svoje napore sa Parlamentarnom skupštinom OEBS-a (OSCE PA), Parlamentarnom skupštinom Savjeta Evrope (PACE), Kongresom lokalnih i regionalnih vlasti Savjeta Evrope (CLRAE) i Evropskim parlamentom (EP) u cilju formiranja Međunarodne referendumske posmatračke misije.

Profesor Nevzat Yalcintas (Turska), član turskog Parlamenta, imenovan je za Šefa kancelarije kao posebni koordinator Kratkoročne posmatračke misije OEBS-a i koordinator delegacije Parlamentarne skupštine OEBS-a. G-din (Jean-Charles Gardetto) (Monako), Član Parlamenta u Monaku, predvodio je delegaciju Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope (PACE). G-din Jelko Kacin (Slovenia), Član Evropskog parlamenta, predvodio je delegaciju Evropskog parlamenta (EP). G-din Keith Whitmore (Velika Britanija) predvodio je delegaciju Kongresa lokalnih i regionalnih vlasti Evrope (CLRAE). G-din Jorgen Grunnet (Danska) predvodio je Referendumsku posmatračku misiju OEBS/ODIHR-a.

Međunarodna referendumska posmatračka misija procijenila je usklađenost referenduskog procesa sa zahtjevima OEBS-a, Savjeta Evrope, drugim međunarodnim standardima za demokratske izborne procese i sa domaćim zakonima. Ova izjava o preliminarnim saznanjima i zaključcima daje se prije isteka zakonskog roka za razmatranje mogućih pritužbi u vezi sa glasanjem, brojanjem glasova i tabelarnog prikaza rezultata. Referendumska posmatračka misija OEBS/ODIHR-a nastaviće posmatranje u Crnoj Gori. OEBS/ODIHR objaviće detaljni završni izvještaj približno dva mjeseca nakon završetka procesa.

Preliminarni zaključci

Referendum koji je održan 21. maja pružio je jedinstvenu priliku crnogorskim glasačima da odluče o budućem državnom statusu kroz proces primjene direktne demokratije čime se obezbijeduje da se ovo pitanje riješi na miran i zakonit način. Sve u svemu, referendum je sproveden u skladu sa zahtjevima OEBS-a i Savjeta Evrope i drugim međunarodnim standardima za demokratske izborne procese. Izlaznost glasača prešla je 86 odsto, odražavajući tako veliku zainteresovanost glasača za referendum. Konkurentno pred-referendumsko okruženje obilježeno je aktivnom i uglavnom mirnom kampanjom. Obje referendumske opcije poštovale su prava drugih na izražavanje mišljenja, mada je postojao i jedan broj primjera negativne kampanje. Nije bilo izvještaja o uskraćivanju osnovnih građanskih i političkih prava.

Elektronski štampani mediji pružili su glasačima raznovrsnost viđenja i omogućili im da odluče između jasno definisanih alternativa na osnovu pruženih informacija. Javni mediji pružili su podjednako besplatno vrijeme za obje referendumske opcije. Javni servis TVCG1 pružio je uopšteno jednak pristup za obje kampanje ali su prilikom prikazivanja vijesti do izvjesnog nivoa davali prednost stavovima za nezavisnot. Štampani mediji pokazali su pristrasnost ili u korist kampanje za nezavisnost ili u korist očuvanja državne zajednice i povremeno su objavljivali podstrekivačke tekstove. Iako tokom perioda referendumske tišine nije bilo direktnog uključenja kampanje u medijima, Međunarodna referendumska posmatračka misija zapazila je mnogo slučajeva indirektno podrške za nezavisnost.

Birački spisak u Crnoj Gori je sve u svemu tačan. Izuzetna transparentnost omogućila je prilikom provjere biračkog spiska, od strane političkih partija, da se podigne povjerenje među partijama u smislu tačnosti biračkog spiska, a razmotrene su i mnoge pritužbe koje su bile podnijete. Ukupno je upisano 484.718 glasača, što znači da je broj glasača povećan za oko 26.000 u odnosu na prethodne izbore.

Podjednako učešće obje strane u sprovođenju referenduma, kao i uloga koju je odigrao nezavisni Predsjednik RRK, ojačalo je povjerenje među političkim akterima u procesu. RRK i 21 Opštinska referendumska komisija uglavnom su obavljale funkcije dobro i pružili su potpun pristup posmatračima i medijima na njihovim sjednicama. Ipak su postojala česta odlaganja prilikom donošenja odluka koja su rezultat ponavljanog glasanja po partijskoj liniji, iako je primjetno da je profesionalni i saglasniji pristup zauzet u kasnijem dijelu procesa. Transparentnost referenduma znatno je ojačana aktivnim učešćem grupa civilnog društva i lokalnih ne-stranačkih posmatrača.

Podnijeto je preko pedeset pritužbi koje se odnose na proces referenduma Republičkoj Referendumskoj komisiji i/ili državnim tužiocima prije dana referenduma. Oko 20 od tih pritužbi odnosilo se na navodne pritiske na državne službenike kako bi dali svoj glas za nezavisnost ili da ne glasaju uopšte i na kupovinu glasova; za oko 15 pritužbi se još uvijek čeka odluka. Uopšteno, proces rješavanja pritužbi i žalbi bio je efikasan.

Više od 96 odsto izvještaja Međunarodne referendumske posmatračke misije okarakterisalo je sprovođenje aktivnosti tokom dana glasanja kao „vrlo dobre“ ili „dobre“. Zabilježeni su izolovani slučajevi proceduralnih nepravilnosti koje pokazuju da bi članovi glasačkih odbora u svim opštinama imali koristi od dodatne obuke. Javila su se dva slučaja – u Pljevljima i Beranama – gdje su međunarodni posmatrači izvjestili o sumnjivim aktivnostima koje su mogli navesti na zaključak da se radi o kupovini glasova od strane bloka za nezavisnost.

Međunarodna referendumska posmatračka misija poziva obje referendumske strane za nezavisnost i očuvanje državne zajednice da zadrže konstruktivan pristup tokom post-referenduskog procesa. Organizacije koje predstavljaju Međunarodnu posmatračku misiju spremne su da nastave sa svojom podrškom u naporima da crnogorske vlasti, političke partije i civilno društvo još više poboljšaju izbornu praksu u Crnoj Gori.

Preliminarna saznanja

Kontekst referenduma

Referendum održan 21. maja o budućem državno-pravnom statusu Republike Crne Gore pružio je jedinstvenu priliku crnogorskim građanima da odluče da li bi njihova država trebala postati nezavisna ili ostati u Državnoj zajednici sa Srbijom. Pitanje nezavisnosti dugo je karakterisalo – i podijelilo – političku scenu Crne Gore i primjetno je da je postojala široka, međustranačka podrška da se riješi to pitanje na legitiman način i sa sigurnošću - kroz referendum.

Državna zajednica Srbija i Crna Gora ustanovljena je 2002. godine Beogradskim sprazumom koji je *inter alia* postavio trogodišnji moratorijum o održavanju referenduma o nezavisnosti bilo koje članice Državne zajednice. Nakon isteka moratorijuma, Vlada Crne Gore ukazala je na svoju namjeru da održi referendum. Nedostatak konsenzusa između političkih aktera o uslovima za sprovođenje referenduma doveo je do uključivanja Evropske unije, Specijalnog izaslanika, Ambasadora Miroslava Lajčaka u pregovore o postizanju dogovora.

Okvir o uslovima za referendum dogovoren je u februaru 2006. godine, sa kompromisom koji je postignut o posebno spornom pitanju - koja većina bi bila potrebna da bi se odlučilo o državnom statusu. Da bi se aktuelni referendum smatrao uspješnim 55 odsto važećih glasova moralo je biti za opciju „Da“, i odziv glasača morao je biti preko 50 odsto od ukupnog broja upisanih glasača.

Blok za nezavisnost bio je sačinjen od vladajuće Demokratske partije socijalista (DPS) pod vođstvom Predsjednika Vlade Mila Đukanovića, Socijal-demokratske partije (SDP), Demokratske unije albanaca (DUA), Demokratskog saveza Crne Gore (DSCG), Liberalne partije (LP), Građanske partije (GP) i Bošnjačke partije (BP). Blok za očuvanje državne zajednice bio je sačinjen od Socijalističke narodne partije (SNP) gospodina Predraga Bulatovića, Narodne stranke (NS), Srpske narodne stranke (SNS) i Demokratske srpske stranke (DSS). Blok za očuvanje državne zajednice takođe je uključio i novo-osnovanu koaliciju Bošnjačkih ne-vladinih organizacija.

Referendumu dodatni politički zamah zbog činjenice da su parlamentarni izbori, kao i određeni broj ključnih opštinskih izbora zakazani za oktobar 2006. godine.

Zakonodavni okvir referenduma

Osnova za održavanje referenduma 21. maja bila je Ustavna povelja Državne zajednice Srbija i Crna Gora (2003), Ustav Republike Crne Gore (1992) i *lex specialis* – Zakon o Referendumu o državno-pravnom statusu kojeg je usvojila Skupština Crne Gore 1. marta 2006. godine, nakon opširnih konsultacija o referendumu između dvije strane. Odredbe iz drugih zakona se primjenjuju u oblastima koje ne pokriva Zakon o Referendumu o državno-pravnom statusu, uključujući i Zakon o referendumu iz 2001. godine, Zakon o izboru odbornika i poslanika (2000. godina, izmjenjen) i Zakon o biračkom spisku (2000 godina). Uopšteno, pravni okvir referenduma poštuje osnovna građanska i politička prava i ispunjava međunarodne standarde za izborne procese. Zakon o Referendumu o državno-pravnom statusu sadržao je mnoge odredbe koje su osigurale međustranačko učešće u referendumu i

omogućilo je da obje strane se takmiče jedna sa drugom pod uglavnom jednakim uslovima. Ove odredbe omogućile su jednako predstavljanje tijela za sprovođenje referenduma, dodjelu jednakih sredstava za kampanje obje strane, ograničenu ulogu državnih tijela ili korišćenja državnih resursa za podršku kampanje, i zahtjev da crnogorski mediji budu informativni, objektivni i neutralni.

Referendumsko pitanje - *Želite li da Republika Crna Gora bude nezavisna država sa punim međunarodnim i pravnim subjektivitetom?* – bilo je jasno. Osiguravajući tako da svi glasači budu u mogućnosti da nedvosmisleno naprave svoj izbor.

Sprovođenje referenduma

Referendum je sprovela uprava sačinjena na tri nivoa: Republička referendumska komisija (RRK), 21 Opštinska referendumska komisija (ORK) i 1.118 biračkih odbora. Šesnaest članova RRK i po deset članova za svaku ORK i po šest članova za svaki birački odbor bili su podjednako raspodijeljeni između dva bloka čime je osnaženo povjerenje svih političkih aktera u nepristrasnost u sprovođenju referenduma. Kao što je i dogovoreno tokom pregovora o sprovođenju referenduma, Skupština je imenovala nezavisnog predstavnika – Dr Františka Lipku (Slovačka) za predsjednika RRK sa pravom glasa samo u slučaju neriješenog odlučivanja između RRK članova. Dvije inovativne parlamentarne komisije – jedna za monitoring medija i druga za monitoring finansiranja kampanje – takođe su bile osnovane, sa podjednakom zastupljenošću svakog bloka sa ciljem procijenjivanja saglasnosti sa pravnim zahtjevima.

RRK je obavljala svoje funkcije na otvoren i transparentan način i pružila je potpun pristup posmatračima i medijima svojim sjednicama, a takođe su izradili sopstevenu internet stranicu. RRK i Opštinske referendumske komisije zasjedale su često i generalno obavljale dobro svoje funkcije, donoseći potrebne odluke o svim važnim pitanjima u vezi sa procedurama i administrativnom organizacijom, iako su neke ključne odluke – kao na primjer, pitanje validnosti glasačkih listića – donešene u zadnjoj fazi procesa. Učestala kašnjenja u radu uzrokovana su prolongiranim, često nepotrebnim debatama, iako su njeni članovi pristupili zapaženo saglasnijem i profesionalnijem načinu rada dvije sedmice prije referenduma. Sa druge strane, u većini slučajeva članovi RRK glasali su po partijskoj liniji radije nego prema važnosti pitanja i, uprkos slučajevima kada su se odluke donosile konsenzusom, bilo je i slučajeva kada se od Predsjednika RRK zahtjevalo da i on iskoristi svoj glas. Uopšteno, kroz sprovođenje referenduma mogle su se razmotriti potrebe za edukaciju glasača o procedurama glasanja, kao i potrebe za obuku članova biračkih odbora.

Obje strane pokazale su neprekidnu predanost aktivnom učešću u sprovođenju referenduma na svakom nivou, ali sa druge strane, desila su se tri primjera privremenog bojkota u tijelima za sprovođenje referenduma. Predstavnici Bloka za državnu zajednicu povukli su se sa jedne sjednice RRK u znak protesta protiv hapšenja jednog od imenovanih članova RRK i pritvaranja drugih aktivista po optužbama neovlašćenog podnošenja prijava za upis u birački spisak, ali su se vratili neposredno nakon njihovog puštanja. Desili su se i kratkotrajni bojkoti predstavnika Bloka za državnu zajednicu u skupštinskoj komisiji za praćenje medija i u Opštinskoj referendumskoj komisiji u Nikšiću zbog navodnih pritužbi, ali u oba slučaja, članovi su se vratili nakon razrješenja pitanja.

Upis birača

Zakonodavni okvir obezbijedio je isto pravo glasa na referendumu kao i na predsjedničkim i parlamentarnim izborima u Crnoj Gori, npr: oni koji su napunili 18 godina, građani su Crne Gore i imaju prebivalište u Crnoj Gori 24 mjeseca. Građani Srbije sa stalnim prebivalištem u Crnoj Gori za isti period, ili crnogorski građani koji imaju boravište negdje drugo takođe su imali pravo glasa.

Kao i na izborima, građani su mogli imati uvid u birački spisak za ovaj referendum i mogli su tražiti da se izvrše dopune ili druge izmjene. Ukupan broj od 484.718 glasača upisani kako bi učestvovali na referendumu, što predstavlja veliki porast broja glasača u odnosu na prethodne izbore. Oko 26,000 imena upisanih birača, dodato je u Centralni birački spisak (CBS) nakon isteka perioda za uvid građana i nakon podnošenja žalbi Upravnom sudu, što je odraz zainteresovanosti javnosti za referendum.

Kvalitet Centralnog biračkog spiska, kao i na prethodnim izborima u Crnoj Gori, često su osporavale političke partije u sklopu Bloka za očuvanje državne zajednice, kako navodne nepreciznosti u podacima upisanih glasača nepovoljno i namjerno utiču na njihove pristalice, ili sa druge strane koriste Bloku za nezavisnost. U sklopu političkog dogovora koji je bio odraz velike transparentnosti procesa upisa birača u Crnoj Gori, eksperti iz oba bloka bili su u mogućnosti da uporede Centralni birački spisak u odnosu na elektronsku bazu podataka građana koju posjeduje Ministarstvo unutrašnjih poslova. Upoređivanjem podataka utvrđeno je da ima oko 5.400 građana sa pravom glasa koji nisu bili upisani u birački spisak, i njihova imena su dodata u Centralni birački spisak. Upoređivanjem podataka razmotrene su mnoge kritike Bloka za očuvanje državne zajednice na Centralni birački spisak, a na dalje, zabilježen je koristan uticaj na atmosferu referenduskog procesa, a posebno između suprotstavljenih članova RRK.

Okruženje u kojem je sprovedena kampanja

Pred-referendumsko okruženje obilježeno je aktivnom i uglavnom mirnom kampanjom koja je obezbijedila građanima širom zemlje dobru informisanost o stavovima obje strane o referenduskom pitanju. Svaka strana poštovala je pravo drugog na izražavanje mišljenja, iako je zabilježeno nekoliko primjera negativne kampanje uključujući i pogrdne lične napade protiv svojih oponentata i uništavanja bilborda.

Izveštaji o uskraćivanju osnovnih građanskih i političkih prava u vezi sa shodnom kampanjom nisu zabilježeni, uključujući i slobode okupljanja, udruživanja i izražavanja. Aktivnost u kampanji oba bloka usmjerena je na agitovanje od vrata do vrata, upotpunjena je opširnom i dobro isplaniranom kampanjom reklamiranja u medijima koja se sprovodila tokom četiri sedmice. Dok je Blok za očuvanje državne zajednice održao mnogo malih ili srednjih mitinga u većini opština, Blok za nezavisnost održao je manji broj mitinga, ali većih po posjećenosti. Kapaciteti kampanja znatno su ojačani jednakom raspodjelom javnih sredstava što je obezbijedilo izbalansiranost mogućnosti, uključujući i pristup reklamiranju, sa druge strane, ukupna svota novca utrošena u na kampanju očekuje se da bude mnogo veća. U zabilježenom poboljšanju u odnosu na prethodne izborne kampanje, lideri oba bloka učestvovali su u TV duelima, pružajući glasačima priliku da direktno uporede njihove argumente.

Desile su se brojne situacije gdje je Vlada Crne Gore učestvovala u referendumskom procesu, pogotovo kroz objavljivanje deklaracija o politici u post-nezavisnoj Crnoj Gori. Jedna od ovih deklaracija distribuirana je u pismu građanima koje je poslao Predsjednik Vlade u službenim kovertama, zamgljujući tako razlike između Vlade i kampanje „Da“. Uglavnom, vlasti su uveliko dali podršku kampanji za nezavisnost, ali nije postojala pretjerana umješnost Vlade na neumjesno uticanje na ishod referenduma.

Nacionalne manjine, takođe su bile aktivne u kampanji, ali uglavnom u sklopu svojih zajednica. Tokom perioda kampanje, Skupština je usvojila novi zakon o manjinama, *inter alia*, povećavajući tako zastupljenost manjina u Skupštini. Period kada je zakon usvojen opozicione partije opisale su kao manipulaciju referendumskim procesom kako bi osigurali da manjine glasaju za opciju nezavisnosti. Izvjesno je da je jedna stranka koja predstavlja manjinu bila eksplicitna u svojoj podršci bloku za nezavisnost usvajanjem tog zakona.

Uprkos pohavnim naporima nekih žena aktivistkinja u političkim partijama u oba bloka, zapažena je odsutnost žena na vodećim pozicijama u kampanji na nacionalnom i lokalnom nivou.

Zastupljenost u medijima

Zabilježena je široka medijska pokrivenost referenduma, odražavajući tako pozitivno medijsko okruženje u Crnoj Gori, gdje postoji veliki broj elektronskih i štampanih medija koje funkcionišu u okviru reformisanog zakonodavstva i u okviru izdavanja dozvola. Referendumska posmatračka misija OEBS/ODIHR-a od 3. aprila sprovela je kvantitativnu i kvalitativnu analizu medijske pokrivenosti. TV prenosi koji su posmatrani tokom perioda programa (18:00-24:00) bili su: TVCG1, TVCG2, Elmag, IN, MBC, Montena, Pink M i javni servis iz Srbije TV RTS. Novine koje su bile posmatrane uglavnom su crnogorske dnevne novine *Dan*, *Pobjeda*, *Republika*, *Vijesti*, i srpske dnevne novine *Večernje Novosti*.

Pristup medijima pružen je za obe referendumске opcije kroz medijsku zastupljenost, besplatno prikazivanje, televizijske debate i plaćeno reklamiranje, pružajući tako građanima potpunu informisanost o različitim platformama i stavovima o kojima su mogli napraviti izbor.

Svi veći crnogorski mediji i neki od srpskih medija koji su dostupni u Crnoj Gori potpisali su Kodeks ponašanja za medije u pred-referendumskom periodu, u kojem su se složili da pruže korektnu i izbalansiranu zastupljenost o referendumskim pitanjima. Javni servis TVCG1 posvetio je 17 odsto svog emitovanja u najgledanijem periodu referendumskim temama; poredeći sa srpskim javnim servisom TV RTS koji je posvetio samo dva odsto.

Sve u svemu, Javni servis TVCG1 radio je u skladu sa pravnim zahtjevima prilikom obezbjeđivanja pristupa besplatnom emitovanju referendumskim opcijama u cilju pružanja izbalansiranih informacija o referendumskom procesu. Skoro dvije trećine programa vijesti vezane za referendum TVCG1 posvetila je neutralnim ili tehničkim pitanjima, ali preostali dio je bio naklonjen stavovima za nezavisnost za tri puta više vremena nego stavovima za očuvanje zajednice. Slično neizbalansirano izvještavanje u korist bloka za nezavisnost prikazano je na privatnoj IN televiziji i, u nešto manjem obimu, na televiziji TV Montena i MBC. Televizija Elmag imala je izbalansiran pristup u emitovanju vijesti, ali je davala

prednost stavovima za očuvanje državne zajednice u ostalim programima. Izvještavanja RTS-a, kao i na informativnim programima u Srbiji koje prenose Pink TV M bila su naklonjena Državnoj zajednici.

Štampani mediji su obezbjeđivali pokrivanje referendum a čak i u većem nivou ali, nasuprot, većina novina je pokazala jasnu pristrasnost prema jednoj od referendumskih opcija. Dok su državni dnevni list *Pobjeda* i privatni *Republika* bili na strani opcije za nezavisnost, dnevne novosti *Dan* su ispoljile snažnu podršku Bloku za očuvanje zajednice. Iako su *Večernje Novosti*, dnevne novine iz Srbije, pokazale nešto pristrasnosti u korist Državne zajednice, a *Vijesti* bile naklonjene stavovima nezavisnosti, obje dnevne novine su bile uglavnom izbalansirane. Osim nekih članaka u kojima se koristio inflamatorni jezik, koji su bili objavljeni u nekim medijima u Srbiji i ponekad u novinama *Dan*, medijsko praćenje kampanje u štampanim medijima – kao i u elektronskim medijima – bilo je fer i mirno.

Parlamentarni odbor za praćenje medijske kampanje imao je ograničene nadležnosti i članovi odbora su težili glasanju po partijskoj liniji ali, uopšteno, obezbijedio je koristan forum za žalbe po pitanju medija, koje su se mogle uložiti i raspravljati. Ukupno, Odbor je obradio 373 članka i TV programa.

Iako nije bilo direktne kampanje u medijima u toku referendumске тишине, Referendumska posmatračka misija zabilježila je mnogo slučajeva indirektnе podrške za nezavisnost kao što je emitovanje pjesme Bloka za nezavisnost na TVCG i isticanje riječi „DA“ u širokom opsegu medija. Velika slika sa mitinga Bloka za nezavisnost objavljena je na naslovnoj strani *Vijesti* dva dana prije referenduma.

Rješavanje pritužbi

Preko pedeset pritužbi koje se odnose na proces referenduma bilo je formalno podneseno Referendumskoj republičkoj komisiji i/ili državnim tužiocima. Većina ovih pritužbi, skoro sve je podnio Blok za očuvanje zajednice, navode probleme u vezi upisa u birački spisak i obuhvataju navodnu umiješanost državnih službenika u proces upisa, što predstavlja krivično djelo. Uopšteno, rješavanje pritužbi i procesuiranje žalbi se odvijalo efikasno, kada je u pitanju bavljenje pritužbama.

Referendumska republička komisija preko svog Radnog tijela za pritužbe razmotrila je sve pritužbe, ali obično nije bila u mogućnosti da ih riješi u datom vremenskom roku od 72 sata, i odluke su, uglavnom donošene uz glas Predsjednika Republičke Referendumske komisije. U slučajevima gdje su se pritužbe ticale navodnih mogućih krivičnih djela, Republička referendumska komisija ih je upućivala državnom tužiocu. Po spornim pitanjima koja su se ticala upisa u birački spisak, pritužbe su se upućivale Ministarstvu pravde, koje nadgleda održavanje Centralnog biračkog spiska. Skoro sve pritužbe koje su se odnosile na birački spisak bile su ili riješene ili povučene nakon dvosmjernog upoređivanja Centralnog biračkog spiska sa bazom podataka Ministarstva unutrašnjih poslova.

Šest aktivista Bloka za očuvanje državne zajednice, uključujući i člana Republičke Referendumske komisije, bili su pritvoreni pod optužbom za neovlašćeno podnošenje zahtjeva u ime osoba koje su tražile da budu upisane u Centralni birački spisak. Inicijalna odluka istražnog sudije o pritvaranju dvojice aktivista na 30 dana – koja je odbijena nakon

intervencije državnog tužioca – bila je disproporcionalna u odnosu na navodno krivično djelo.

Bilo je i brojnih tvrdnji i pritužbi po pitanju „kupovine ličnih karata“ i drugih oblika podmićivanja ili pritisaka na glasače, posebno onih pritisaka na državne službenike da glasaju za nezavisnost. Oko 20 pritužbi te vrste potkrijepljeno je pismenim izjavama glasača kojih se to ticalo i proslijeđeno tužiocu radi dalje istrage. Neke od ovih pritužbi bile su odbijene zbog nedostatka potkrepljujućih dokaza; petnaest slučajeva tek treba da se razmatraju. U jednom visoko-profilisanom slučaju, tri osobe su, uključujući i dvojicu aktivista Bloka za nezavisnost, bile optužene zbog namjere da potkupe ili pritiskom prinude glasače da glasaju za nezavisnost ili da ne glasaju i osuđeni su na zatvorsku kaznu do deset mjeseci.

Referendumski dan

Izlaznost glasača prešao je 86 odsto, odražavajući tako zainteresovanost glasača za referendum. Izvještaji govore o uopšteno mirnoj atmosferi. Više od 96 odsto izvještaja Međunarodne referendumske posmatračke misije okarakterisali su dan glasanja kao „dobar“ ili veoma „dobar“. Desili su se izdvojeni slučajevi neregularnosti kao što je nepravilno pečačenje glasačke kutije u 4 odsto posjećenih biračkih mjesta što ukazuje na to da bi članovima Biračkih odbora u svim opštinama dobro došla i dalja obuka. MUP u Plavu izdao je jedan mali broj ličnih dokumenata kako bi omogućili nekim licima da glasaju bez važećih dokumenata

Zabilježena su dva primjera – u Pljevljima i Beranama – gdje su međunarodni posmatrači zapazili slučajeve koje ukazuju na kupovinu glasova koju vrši Blok za nezavisnost. Uočen je i jedan broj slučajeva kako su glasači fotografisali svoje popunjene glasačke listiće.

Mjere obezbjeđenja integriteta glasanja sprovedeni su uglavnom u skladu sa zakonskim prohtjevima. Uočeni su problemi prilikom primjene nevidljivog mastila prije identifikacije glasača sa pravom da glasa (13 odsto). Grupnog glasanje bilo je visoko zastupljeno, uočen u 9 odsto biračkih mjesta koji su bili posmatrani. Takođe, zapažen je i teži pristup biračkim mjestima u 31 odsto posmatranja.

Posmatrači Međunarodne referendumske posmatračke misije procijenili su da je brojanje glasova sprovedeno u pozitivnim uslovima gdje je samo 2 odsto okarakterisano kao „slab“ proces. U većini posmatranih slučajeva, mjere za obezbjeđivanje integriteta procedure glasanja su uglavnom primijenjivane shodno propisima, ali primjerci rezultata nisu odmah prikazani u 40 odsto biračkih mjesta. Proces tabelarnog prikaza u Odpštinskim referendumskim komisijama protekao je bez problema.

Lokalni posmatrači

Veliki broj domaćih ne-partijskih posmatračkih organizacija, posebno Centar za monitoring (CEMI) i Centar za demokratsku tranziciju (CDT), sproveli su detaljno, dugoročno praćenje referenduskog procesa, i opsežno su obuhvatili biračka mjesta na dan glasanja, brzo prebrojavanje glasova i parcijalni tabularni prikaz. Lokalni ne-stranački posmatrači bili su prisutni u 95 odsto biračkih mjesta koja su bila posjećena. Aktivno učešće civilnog društva ojačalo je transparentnost referenduskog procesa.

***Ova izjava takođe je dostupna i na lokalnom jeziku.
Svakako, verzija na engleskom jeziku ostaje jedini zvanični dokument.***

Informacije o misiji i konstatacije

Referendumska posmatračka misija OEBS/ODIHR-a otvorila je 28. marta 2006. godine kancelariju u Podgorici sa 30 eksperata i dugoročnih posmatrača koji su raspoređeni u glavnom gradu i u 6 regionalnih centara. Na dan referenduma 365 kratkoročnih posmatrača iz 35 zemalja članica OEBS-a, uključujući i 54 iz Parlamentarne skupštine OEBS-a (OSCE PA), 18 iz Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope (PACE), 12 iz Evropskog parlamenta i 14 iz Kongresa lokalnih i regionalnih vlada Evrope (CLRAE), angažovani su u sklopu Međunarodne posmatračke misije. Referendumska posmatračka misija posmatrala je glasanje i brojanje glasova u preko 938 biračkih mjesta (84 odsto od ukupnog broja biračkih mjesta) u cijeloj državi i u svakoj od 21 opštine u opštinskim referenduskim komisijama posmatrala je tabelarno prikazivanje rezultata.

Referendumska posmatračka misija OEBS/ODIHR-a zahvalna je vlastima, Republičkoj Referendumskoj komisiji, političkim partijama i civilnom društvu Republike Crne Gore/Srbija i Crna Gora na njihovoj saradnji. Referendumska posmatračka misija takođe želi da se zahvali Misiji OEBS-a u Srbiji i Crnoj Gori, njenoj kancelariji u Crnoj Gori i lokalnim Diplomatskim misijama Država članica OEBS-a i međunarodnim organizacijama na njihovoj podršci.

Za dalje informacije, molimo kontaktirajte:

- G-din. Jørgen Grunnet, Šef Referendumske posmatračke misije OEBS/ODIHR-a u Podgorici (Tel: +381 81 231 876);
- G-din. Urdur Gunnarsdottir, Portparol OEBS/ODIHR –a ili G-din. Konrad Olszewski, savjetnik za izbore pri OEBS/ODIHR-u, u Varšavi (Tel: +48-22-520-06-00);
- G-din. Andreas Baker, Parlamentarna skupština OEBS-a u Kopenhagenu (Tel: +43 1 52 33 002);
- Gđa. Sabina Mazzi Zisis, Evropski parlament u Briselu (Tel: +32 496 599 469).
- G-din. Francesc Ferrer, Parlamentarna skupština Savjeta Evrope u Strazburu (Tel: +33-388-41-20-00)
- Gđa. Pilar Morales, CLRAE u Strazburu (Tel: +33-650-39-29-16).

Adresa OEBS/ODIHR-a:

OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights
Al. Ujazdowskie 19, 00-557 Warsaw, Poland
Tel: +48-22-520-06-00
www.osce.org/odihhr